

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö [Lihastautiliitto ry]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys on joltain osin muotoiltu ristiriitaisesti, esim. säännöskohtaiset perustelut voidaan ymmärtää monin tavoin. Lisäksi lain soveltamisala ja vammaisen henkilön määritelmä rajaa erityispalveluiden saajia eri tavalla kuin säännöskohtaiset perustelut antavat ymmärtää.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesityksen vaikutusarvioinneissa viitataan Kelan ylintä hoitotukea saaviin, joka ikään kuin antaa ymmärtää, että vammaispalvelulain asiakkaina on vain tätä tukea saavia henkilöitä. Erityisesti vertausta on käytetty lasten kohdalla. Hoitotuen hakeminen ei ole vammaiselle etuus, jota olisi pakko hakea, eikä siten voi toimia tosiasiallisena vammaisuuden määritelmänä vammaispalveluissa. Kirjaus johtaa lainsoveltajaa harhaan.

Soveltamisalassa erityisesti ikääntymisrajaus ei ole lain soveltamista tukevasti ilmaistu. Esityksessä on mainittu erityisen korkea ikä, jota ei ole määriteltä. Mitä tarkoittaa erityisen korkea ikä? Ylipäätään laissa esitetty määritelmä ”ikäntymisestä johtuvat sairaus, vamma tai rappeutuminen” ei ole selkeästi erotettavissa vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttamista toimintakyvyn haasteista

edes lääketieteellisesti. Tällaista rajanvetoa kuitenkin odotetaan vailla terveydenhuollon koulutusta olevilta vammaispalveluiden sosiaalityöntekijöiltä.

Vammaisten lasten kohdalla sosiaalityöntekijän tulee lakiehdotuksen mukaan arvioida, kuuluuko avun tarve normaaliin ikäkauteen liittyvään tarpeeseen. Vammaisella lapsella tarve kuitenkin saattaa olla tavanomaista avun tarvetta, mutta huomattavasti suuremmassa määrin kuin vastaavan ikäisellä vammattomalla lapsella.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisen lapsen edun huomioiminen lakiesityksessä esim. mahdollisuus vuoroasumiseen (asunnonmuutostyöt) ja mahdollisuus itsenäistymiseen kasvaessa (henkilökohtainen apu ja liikkumisentuet) lisää näitä palveluja tarvitsevien lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta muihin lapsiin ja nuoriin verrattuna.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesityksen tarkoituksena on parantaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia saada palveluja yksilöllisesti vamman/pitkäaikaissairauden laadusta riippumatta ja mahdollistaa aikaisemmin väliinputoajiksi jääneiden tarpeiden huomioiminen. Säännöskohtaiset perustelut vastaavat monilta osin näihin tarpeisiin, mutta soveltamisala on poissulkeva.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden huomioiminen erikseen mm. lapsen asuminen kodin ulkopuolella (15§) ja lyhytaikainen huolenpito (18§)

2.

Hengityslaittepotilaiden aseman yhdenvertaisuus muihin vammaisiin henkilöihin nähden

3.

Liikkumisen tuen joustavuuden lisääminen ja henkilökohtaisen avun järjestämistapojen vahvistaminen (hyvinvointialueille kaikki järjestämistavat käytössä)

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lihastautiliitto ry tukee Hengityslaittepotilaat ry:n lausuntoa hengityshalvauspotilaiden asemasta vammaispalvelulaissa. Hengityshalvauspotilaiden erilainen asema suhteessa muihin vammaisiin henkilöihin on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sekä yhdenvertaisuuden näkökulmasta poikkeava, jonka vuoksi laitostatuksen purkaminen ja palveluiden järjestäminen vammaispalvelulain mukaan tulee lakiuudistuksella varmistaa. Palvelujen toteuttaminen ja niistä päättäminen tulee olla selkeästi sosiaalihuollon vastuulla ja terveydenhuollon vastuulla tulee olla ainoastaan hengitystukeen liittyvä terveydenhuolto sekä työntekijöiden perehdyttäminen. Palvelut tulee järjestää ensisijaisesti kotiin henkilökohtaisen avun ja asumisen tuen avulla. Palvelut tulee järjestää tavalla, joka tukee hengityslaitetta käyttävän henkilön osallisuutta, osallistumista, yhdenvertaisuutta ja itsemääräämistä. Elämää ylläpitävän hengityslaitteen käyttäjän työntekijäringin ammatillisen rakenteen tulee perustua yksilöllisen tarpeen mukaisuuteen ja sen muodostamisessa tulee huomioida asiakkaan mielipide sekä perheen tilanne. Siitä tulee myös tehdä sosiaalihuoltolain mukainen valituskelpoinen päätös.

Tuemme myös ehdotusta siirtymäsäännösten osalta. Tällä hetkellä hengityshalvausstatuksella olevien henkilöiden palvelujen siirtymän valmistelu terveydenhuollon laitospotilaasta vammaispalvelujen käyttäjäksi tulee olla sosiaalihuollon työntekijän koordinaatiovastuulla ja se olisi syytä mainita lain perusteluissa. Siirtymän ohjeistuksen koordinointi tulee olla THL:n vastuulla lakitasoa alempien ohjeistusten ja tarvittavien koulutusten valmistelussa. Tämä on tärkeää, jotta siirtymässä ei tapahdu väliinputoamista, vaan välttämättömät palvelut jatkuvat keskeytyksettä.

Tämän lisäksi Lihastautiliitto ry pitää erityisen tärkeänä, että terveydenhuollolla luovuttaessaan hengityslaitteen sitä tarvitsevan henkilön käyttöön on vastuu tarpeenmukaisesta ja riittävästä hengityslaitteiden kouluttamisesta sekä hengityslaitetta käyttävälle, läheisille ja kaikille avustajana toimiville. Koulutuksen pitää sisältää myös toimintaohjeet akuutteja tilanteita varten. Lisäksi tulisi olla mahdollisuus saada terveydenhuollon tuki ja yksilöllinen seuranta onnistuneen hengityslaitteiden toteuttamiseksi.

Elämää ylläpitävän hengityslaitteiden henkilökohtaisen avun toteuttamiseksi tulee olla käytössä riittävät resurssit, jotta henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan voidaan avustajarinki toteuttaa myös terveydenhuollon ammattilaisten avulla. Henkilön, joka ei itse kykene olemaan vastuussa hengityslaitteiden toteuttamisesta, esim. kognitiivisten haasteiden vuoksi, hengityslaittehoito tulisi toteuttaa siten, että hän kokee sen turvalliseksi. Tilanteessa korostuu moniammatillisen yhteistyön tekeminen sosiaalityön ja lääkärin osalta.

Säännöskohtaisissa perusteluissa kohdassa Asumisen tuki 14§ s. 211 sanotaan, että ”Avun ja tuen toteuttajina voisivat jossain tilanteissa olla myös perheenjäsenet ja muut läheiset silloin, kun se on vammaisen henkilön edunmukaista ja sopii perheen tilanteeseen. Esimerkiksi yksi hengityshalvauspotilaan avustajaringin jäsenistä voisi olla perheenjäsen, joka voisi huolehtia yöaikaisesta hoidosta.” Tuemme vammaisen henkilön edunmukaisesti toteutettuna läheisen toimimista avustajaringissä. Erityisesti elämää ylläpitävää hengityslaittehoitoa saavan lapsen perhetilanne tulee ottaa kokonaisuudessaan huomioon, eikä automaattisesti olettaa, että perheenjäsen toimii juuri yöllisenä hoitoringin jäsenenä. Tilanteet tulee arvioida yksilöllisesti ja perheen kaikkien lasten etu huomioon ottaen sekä vanhemman jaksaminen vuosia kestävässä avustamistehtävässä.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lihastautiliitto ry on huolissaan lakiesityksen soveltamisalan kiristämisestä, joka on nähdäksemme myös ristiriidassa lain tavoitteiden kanssa. Lakiesityksen tarkoituksena on parantaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia saada palveluja yksilöllisesti vamman/pitkäaikaissairauden laadusta

riippumatta ja mahdollistaa aikaisemmin väliinputoajiksi jääneiden tarpeiden huomioiminen. Säännöskohtaiset perustelut vastaavat monilta osin näihin tarpeisiin, mutta soveltamisala on poissulkeva.

Vammaisen henkilön määritelmässä on monia kohtia, jotka ilman täsmällistä määrittelyä johtavat monenlaisiin tulkintakäytäntöihin. Näitä ovat kohdat ”tavanomaisessa elämässä”, ”toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä”, ”pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta”, ”normaalia ikäkauteen liittyvää tarvetta” ja ”apu, tuki tai huolenpito on välttämätöntä”. Henkilön subjektiivinen kokemus näiden kriteerien täyttymisestä ei ole riittävä, vaan vammaispalvelut käyttävät omaa harkintaa ja arviota niiden toteutumisesta. Siten vammaisen henkilön kokemus avun ja tuen tarpeesta omassa elämässään ei välttämättä tule kohdatuksi palveluntarpeen arvioinnissa.

Toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä tulee lisätä perusteluihin esimerkkejä. Vammaisen henkilön kokonaistilanteen kuormittavuus tulee arvioida tilanteissa, joissa henkilö periaatteessa pystyy toimimaan päivittäisissä toiminnoissa itsenäisesti, mutta joutuu tekemään asioita sairaudesta johtuvan mm. uupumisen, voimattomuuden ja lihasten palautumisen viiveen vuoksi jaksottaen tekemistä ja lepoa, usein monille eri päiville. Lihastautia sairastava henkilö usein tekee myös asioita toisin kuin terveenä toimisi, jotta saisi päivittäiset toimet suoritettua ylipäättään. Esim. hän pukeutuu istuen, käyttää vain vaatteita, jotka on helppo pukea päälle ja riisua. Joissain tilanteissa henkilö nukkuu päivävaatteet päällä, koska ei pysty niitä itsenäisesti vaihtamaan. Myös näitä tilanteita tulee pitää toimintakyvyn olennaisena heikentymisenä.

Ikääntymiseen liittyvästä lihaskunnan heikkenemisestä aiheutuu usein toimintakyvyn haasteita, mm. liikkumisen, tasapainon, tuolilta ylösnousemisen haasteita sekä käsien motoriikan ja voiman heikkenemistä. Lihastauti on kuitenkin eri asia, kuin vanhenemiseen usein liitettävä lihasheikkous ja lihaskato. Väestön ikääntyessä myös lihastaudit yleistyvät. Monet lihastaudit ilmenevät vasta iäkkäillä, ja lihastaudeissa sairastavuus painottuu vanhusväestöön (Lähdetie 2012). Lihastaudissa on kuitenkin kyse etenevästä sairaudesta, ei tyypillisestä vanhenemisestä. Lihasheikkous ja muut lihaksiin liittyvät muutokset voivat lisätä nivel- ja lihasalueen oireita ja tämä voi johtaa heikentyneeseen toimintakykyyn ja yksilön tavanomaisen ikääntymisen kiihtymiseen (Klingbeil ym. 2004). Lisäksi ikääntymisestä johtuvat kehon muutokset voivat pahentaa lihastaudin oireita, kuten pitkäaikaisen etenevän sairauden aiheuttamaa lihasvoiman heikentymistä. Lihastaudin paheneminen ikääntyessä on eri asia kuin tavanomaisen vanhenemisen aiheuttama rappeutuminen, esim. ikääntyneiden sarkopenia (lihaskato) on asia, jota voidaan fyysisellä harjoittelulla parantaa ja ehkäistä, mutta lihastaudeista johtuva lihasatrofiaa ei voi estää. (Lähteet: Lähdetie J. 2021. Kuinka yleisiä ovat lihastaudit Suomessa? Lääkärilehti 12.3.2021, vks 76, s.632-637. sekä Klingbeil ym. 2004. Aging with a disability. Arch Phys Med Rehabil Vol 85, Suppl 3, July 2004.)

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys on henkilökohtaista apua koskevien säännöskohtaisten perustelujen osalta sekava ja kokonaisuutta on vaikea sen vuoksi hahmottaa.

Lihastautiliitto ry näkee tärkeänä lakiesityksen, että hyvinvointialueella tulisi olla käytössä kaikki henkilökohtaisen avun tuottamistavat. Vammaisella henkilöllä ml. elämää ylläpitävää hengityslaitetta käyttävät henkilöt tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus valita kaikista henkilökohtaisen avun toteuttamisen tavoista. Että henkilökohtainen apu säilyy subjektiivisena oikeutena ja sen yhtenä järjestämisvaihtoehtona on mahdollisuus valita ns. työnantajamalli, joka sisältää vammaisen oikeuden määrittää itse palvelun sisältö: miten, missä, mitä ja milloin avustamista toteutetaan. Että halukkuus työnantajana toimimiseen tulee olla asiakkaalta selvitetty ja kirjattu.

Lihastautiliitto ry näkee tärkeänä lisäyksenä laissa sijaisjärjestelyjen kirjaamisen veloitteen. Harvinaisia lihastauteja sairastavien tarpeet ovat yksilöllisiä ja sopivan avustajan löytäminen ole aina helppoa, varsinkin sijaisjärjestely on vaikeaa. Vastuu avustajien puutteesta tai sijaisjärjestelyistä ei voi olla asiakkaalla. Lisäksi vastuu henkilökohtaisten avustajien riittävydestä tulee olla hyvinvointialueilla ja tarvittaessa henkilökohtainen apu tulee järjestää julkisena palvelutuotantona. Lihastautiliitto kannattaa asiakaslähtöisten alueellisten avustajakeskusten perustamista ja

ylläpitämistä sekä niiden julkista tukemista. Myös henkilökohtaisena avustajana toimivan työntekijän asemaa voisi parantaa monella tapaa, esim. liikuntasetelin kaltaisten työntekijäetujen ja tarpeenmukaisen työnohjauksen saamisen mahdollistamisella.

Työn ja opiskelun määritelmä tulisi vastata nykyajan tarpeita, jolloin henkilökohtaista apua olisi tarvittaessa mahdollista saada joustavammin. Työ voisi tarkoittaa myös työkokeiluja, työllistymistä edistäviä toimia sekä laajasti erilaisia itsensä työllistämisen keinoja (mm. työsuoritteet, keikkatyö). Yritystoiminta tulee käsittää monimuotoisemmin. Myös opiskelu tulisi nähdä laajemmin jatkuvan oppimisen näkökulmasta ja sisällyttää sen määritelmään yhteiskunnallisesti muuttuva käsitys oppimisesta erilaisten väylien kautta ja niiden yhdistelemisestä.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesityksen ehdottamat joustot liikkumisen tuen järjestämiseksi ovat tervetulleita muutoksia: matkabudjetti, tulevaisuuden liikkumistapojen mahdollistaminen, matkojen käyttö vuoden aikana sekä mahdollisuus matkustaa omaa naapurikuntaa kauemmas tarpeen mukaan. Myös mahdollisuus työstä suoraan asioille tai harrastukseen menemiseen on tavanomaista elämää ei-vammaisille henkilöille. Monet näistä uudistuksista ovat kuitenkin harkinnanvaraisia hyvinvointialueen päätökseen perustuvia muutoksia, jotka saattavat siten unohtua käytännön toteutuksessa.

Lakiesityksessä nähdään ensisijaisena liikkumisen tukena julkisessa liikenteessä kulkeminen esim. henkilökohtaisella avulla toteutettuna. Siinä tulee kuitenkin ottaa huomioon vammaisen henkilökohtaisen avun saannin riittävyys ja mahdollisuus saada avustaja käyttöön juuri silloin kuin se olisi kulkemisen kannalta tarpeellista. Lisäksi tilanteissa, joissa vammaisella olisi mahdollisuus käydä asioimassa, harrastamassa tai ystäviä tapaamassa jne. ilman avustajan läsnäoloa, tulisi kuljetuspalveluiden olla ensisijainen vaihtoehto. Se tukee vammaisen henkilön itsenäistä elämää.

Lihastautiliitto ry pitää tärkeänä, että liikkumisen tuen välttämättömyyttä arvioitaessa on kirjattu säännöskohtaisissa perusteluissa sivulla 225 ”esimerkiksi vaikeudet liikennevälineeseen mentäessä ja siitä poistuttaessa, erittäin huonokuntoinen tie ja tai haasteet liikenteen odottamattomissa tilanteissa, kuten äkkijarrutuksissa. Nämä tilanteet voivat aiheuttaa turvattomuutta ja tapaturma-alttiutta erityisesti, jos vammaisella henkilöllä on vaikeuksia ylläpitää tasapainoa tai hän ei pysty pitämään kiinni.” Tämä kuvaa hyvin monien lihastautia sairastavien henkilöiden haasteita kulkea julkisessa liikenteessä.

21§ 2 momentin perusteluissa on lapsiperheiden osalta otettava huomioon myös vammaisen vanhemman mahdollisuus kuljettaa omaa lastaan nimenomaan lapsen ikätasoisesti tavanomaiseen elämään kuuluvissa asioissa, kuten harrastuksiin kuljettaminen. Vammaisen vanhemman lapsella tulee olla yhdenvertainen oikeus osallistua kuin muillakin lapsilla.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Hengityshalvauspotilaiden yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

-

Voltti Katja
Lihastautiliitto ry